

SOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti 2 fl. brez pošte.

Číslo 43.

V torek 19. oktobra 1852.

I. tečaj.

Kako naj bi se otroci v ljudskih šolah peti učili.

(Spisal Gregor Sommer.)

(Konec.)

II. Kako naj učitelj učence napev alj peti uči.

Le malo ljudi bo na svetu, da bi ne bili v stanu, kako vižo (napev) se naučiti.

Večidel jih ima nerazumljiv občutek od soglasja (harmonija), ki se v godbi sliši. Vsak dan se vtegnemo prepričati, da ljudi, kateri niso se muzike učili, viže peti znajo, kojih bi le od učenih pevcov pričakovati pravico imeli.

Po tem[1]takem ne more v godbi učenemu učitelju težko predp[ri]ti, učence razne napeve (Arien) na poslušanje učiti.

Zdaj pa naj učitelj na sledeče vodila pazi:

1. Učitelj hoče n. pr. k gori imenovanej pesmi: „Pastirska“, svoje šolarje tudi napev ali vižo učiti; zdaj zapiši eno in sicer prvo versto na tablo in jo petkrat ali je pa potreba pa še več-bart predpoj, vmesoma pa vselej nekaj časa obstoj, in ne pripusti, da bi kateri zamarnoval.

2. Ko se je to zgodilo, pa naj, da jih bode več za teboj pe-lo, pa nigdar posamezno; če le enega pokličeš, se ti sramuje, in ga ne pripraviš lahko, da ti bode pel, ako pa drugega zoveš, boš ravno tako naletel, in tudi od ostalih se ti bode to primerilo; vsi vkup peti, so pa koražnejši, ker jim to več serca k petju da, kakor pa posameznim. Pervikrat še večidel le slabo gre; to pa ne ostraši ne učencev, ne učitelja, ako jih pametno in modro na-

peljuje. Učitelj naj popravi, predpevši jim slovko za slovko, in pa take slovke in slova ponavlja, gder se v napevosti (modulation) več glasov višje ali nižje preskoči, n. pr. od c v f, od c v g, od f v c itd.

Pazljivi in v muziki učen učitelj mora svoje pevce že iz govora, posebno pa v branju spoznati. Kteri berejo in vejo z glasom pasti, ga povzdigniti, ino to vse ob svojem pravem času, taki bodo v petju dobro napredovali. Nekteri otroci ne razumejo, kaj visoko in nizko pomeni, to nič ne de; učitelj more druge izreke rabiti, n. pr. tanjko, po žensko, tolsto, ali debelo, globoko itd., na tem ni nič ležече, da se le namen doseže.

3. Kadar to že naj boljši pevci precej znajo, naj se jih zdaj več petja loti, in zadnjič cela šola. Če ti pa petje hudo de, ali pa pravega glasu nimaš, vzami kak nastroj, naj bolj bi bile gosli za to, klarinet, postranica, ali gre do c pod čerto; ali pa vzemi naj boljše pevce 6 ali 8 k glasoviru (klavirju), nauči jih tam vižo, pa ukaži, da v šoli ti popred pojejo; pa to vse vkup ne gre tako od rok, kakor pa s predpetjem, posebno od začetka.

4. Kakor hitro so se otroci tolikanj naučili, da prvo versto prav peti znajo, napreduj z drugoj verstoj ravno po tem potu, ktera se s prvojo sprimljena vadi in poje, kar naj tudi s tretjo, četertvojo itd. verstoj storiš. Verste, koje se v napevu ponavljajo, se morajo vedno zaporedoma peti, vsaka naprejšnja s poprejšnjo, ako se obseg pesmi in napev preveč ne tergata. Naj prikladnejše pesmi za prvi nauk so kratke, ki nimajo več kot štiri ali šest verst, da se jih laže in prej peti naučijo. —

Nektere učence bodeš najdel, da za petje glasu nimajo, tišči pa naj da molčijo, sicer bodo drugi, ki peti znajo, tudi molčali, ker jih v petju gerdo kruljenje le moti in jim merzi.

5. Navadno pojejo otroci že v znani viži v srednih zvukih (Ton) premočno in v višjih in nižjih primerno preslabo, čemur učitelj s tim v okom priti more, da višje in nižje glasove močnejše peti veli, da bode po tem vsak napevni glas ali zvuk svojo pravo moč dobil.

6. Kadar otroci že precej vadno peti znajo, dopovej jim, da je veliko lepše, ako se včasih nektera versta bolj tiho (piano),

nektera pa bolj glasno (*forte*) poje. Potem takem se bodejo učenci napeve radi in brez vsega truda učili; samo to je še opomniti, da se druga pesem še le sme učiti, kadar že prva dobro gre.

Da bode pa napev otrokom naj bolj dopadel, in med njimi še tedaj živel, ko bodejo že od šole slovo vzeli, mora napev sledeče lastnosti imeti:

1. Naj bo napev *lahek ali ednostaven*.

Napev je lahek in ednostaven, kadar se vsaka napevost (*modulation*) drugega glasonačina (*poglasje*, *Tonart*) ogiblje n. pr. da ni v mehkiem poglasju (*moll*), ali pa, da se ne pregiba zdaj v to zdaj v uno poglasje, zdaj spet iz terdega (*dur*) v mehko (*moll*), in iz mehkega spet v terdo.— „Šola vesela lepega petja“ ima v resnici mnogo prav lepih napevov. Hvala Bogu! prišel je zdaj čas, da more slovenski učitelj knjižico v roke vzeti, ktera je pripravljena za imeniten vžitek, slovensko mladino v milih pesmih in glasovih svoje lastne matere Slave napajati in z njimi njena nježna serca k sladkejšemu življenju buditi!—

Samo to se prederznem ožalovati, da so ti napevi za pričetni nauk večidel pretežki. Tako jih imamo n. pr. od Gosp. A. P. okoli 50, med timi jih je le okoli 20 brez pregiba (*Uebergang*) v napevosti. Od M. Ahacelna jih je 9 starih vse skoz in skoz v terdem poglasju (*dur*). To se najde večidel tudi v starih cerkvenih in v drugih posvetnih pesmih, da so v terdem poglasju; iz tega se lahko sodi, da naravopec terdo poglasje ljubi, in da le tako petje prostim ljudem dopade, ki ni z mehкими glasi zavito.

V tej reči sim se sam že večkrat živo spričal. Nekoliko mojih učenk in en fant se je že čez leto na pesmenke (*note*) in na poslušanje peti učilo, da sim z njimi že precej zadovoljen bil, ker so se napeve v terdem poglasju (*Dur-Tonart*) od ktere koli pesmi v kratkem naučili. Enkrat vzamem A. Bauerjeve napeve za veliko mešo: Bog v prahu pre teboj leži itd., da smo se jih po pesmenkah vadili. —

Kirie se poje v C *dur*-poglasju, pade pa enkrat v A *moll* in v G *dur*; Glorija je tudi v C *dur* poglasju složena, skoči pa tudi v G *dur*, E *moll* in F *dur*; Sanktus se poje v Es *dur*-poglasju,

pregiba se pa v G dur itd., ni napeva pri vsih odstihih (strofe), da bi se v mehke in iz mehkih v terde glase ne pregibal; še čez tri mesce vsak teden po dve ali po tri ure smo imeli opraviti, da je vsak napev prav po pesmenkah se peti mogel; na binkušno nedelo leta 1851 smo jo pervikrat v cerkvi pri veliki meši poskusili, pela se je prav, imel sim naj boljše pevce na kori, razun majhnih napak ni bilo slišati nobene; zdaj pa prašaj, kako so to ti napevi ljudstvu dopadli?

Čisto ne, ves trud je bil zastonj! Pomisli, ljubi učitelj, kakšno veselje je za te, slišati od vsih strani, da to petje dro more se ljudem dopasti, ki so v muziki učeni, ali pač nam se ne dopade. Kaj je tedaj vzrok, da napevi dopadli niso? Nič drugega, kakor pa prostimu človeku ne dopadljivo in nerazumljivo preje-manje glasu v mehke (moll) zdaj pa spet v terde (dur). Da so pa taki napevi naj lepši, ki o pravem času poglasje prejemajo, v petju učenemu treba ni dokazovati; ali za šolsko mladino, koja se le na poslušanje peti uči, ne veljajo, ker so pretežki in ne dopadejo.

Da bi pa napevi iz „Šole veselega in lepega petja“ za petje v šoli pripravnejši bili, ker so tudi zavolj mnogo pesmenskih os-mink (Achtelnoten), ki se po dva v čertertinkah in s timi v dvojkah (sekuntah), v tretjinkah (tercah) čertertinkah (kvartah), petinkah (kvintah) itd. prenaglo in okroglo zavijajo, pretežki, tako naj učitelj svoje naj boljše pevce 6—10 k glasoviru pelja in jih dva ali tri mesce v glasovodih (Tonleiter) vsakega poglasja, ki je v napevih, tako vadi, da bodo zadnič tudi brez glasovira iz glave glasovode peti znali, pa ne više naj pred, ko od c pod čerto do osminke (oktav) in spet nazaj; to tudi učitelju priložnost da, učencem pokazati, kaj je visoko, kaj nizko, kaj je pervinka, dvojka, tretjinka, čertertinka, petinka, šestinka, sedminka; kaj se zgodi, ko se iz pervinke v tretjinko, iz pervinke v petinko preskoči, da se namreč drugi, tretji in čerterti glas izpusti; to se pravi više, pa še više glas vzeti. In za tak nauk ni prikladnejšega nastroja od glasovira. — Kadar jih je v tem že nekaj izuril, naj vzeme pervo pesem: Lepo jutro je itd. in napev, stori, kakor se je že povedalo v šoli na tabli in bo vidil, da njegov uk in trud ni bil zastonj,

Učenci imajo s tim neizrečeno veselje, bodo napeve lože zapamtili in lepše peli, in kakor boš enkrat na to vižo petje v šolo vpe-ljal, se ti bode lahko godilo in napevi tudi za uno mladino pre-težki ne bojo.

2. Naj bo napev *tudi v pravej legi.*

Lega napeva ne sme ne previsoka, ne prenizka biti, in v obziru otroškega glasu med desetimi glasovi se pregibovati. Naj nižji glas bodi *c* pod čerto, naj višji pa dvakrat skoz vrat prečer-tan *f* nad čerto.

Mnogo lepih napevov je, ki niso čez osem glasov v nape-vosti od vsak sebe; zatoorej so v tem obziru vsi napevi, ki jih v gori imenovanih bukvicah: Šola veselega petja, najdemo prav pripravi za petni nauk v ljudskih učivnicah, ker naj višji glas ne gre črez *f*.

3. *Sredno hitro naj se poje.*

Hitro petje, kadar jih več vkup poje, ni prav, ker učenci ali pevci besed ne morajo čversto izrekovati, poslušavci pa pes-mi ne razumijo; preveč počasno pa tudi ne sme biti; zatoorej naj učitelj dobro pogleda, kakšen je glasomer (takt), in kako hitro, da gre; n. pr. vlagano (*andante*) t. j. kakor navadno hodimo, ne prehitro, ne prepočasno; umereno, častno (*moderato ma-estoso*) t. j. pri sredi hitro in časti vredno, lepo; živahno (*allegretto*) t. j. manj živeče, kakor pa veselo; izrazno (*adagio*) t. j. počasi in čversto, kakor voznikovi konji hodijo, kadar te-žo vlečejo; veselo (*allegro*) t. j. hitro, kakor plesamo (tajče); lahkotno (*leggiere*) t. j. da lahko poje, in se ne napenja, ko pa žaba v travi; lagahno (*andantino*) t. j. nekaj hitreje, kakor se navadno hodi; živo (*vivace*) t. j. da ne pojemo, kakor bi za-dremati hteli raven itd. Po teh na čelu vsakega napeva stoječih ukazih naj se učitelj na tanjko ravna, ter naj ne pozabi, da je na tem mnogokrat ali pa vselej cela lepota petja ležeča; ali to se tudi le s predpetjem lože, kakor pa z vsimi pravili dopove-dati na.

4. Naj bo napev *ednoglasen.*

Ednoglasni napevi t. j. brez nižjega petja (*alt*), so za šolo in cerkev naj pripravnejši, zlasti pa za petje na posluhanje.

To jaz pa ne menim, da bi napaka bila, ako bi kdo nižje (alt) pel, to bi bilo tem več lepo in všečno; ker je pa v mnogih napevih nižje petje ali sekundiranje, da bi se pravilno pelo, mnogo težje, kakor se navadno misli, tako je modrejše, da otroke od začetka le v verhnjem glasu (in der Oberstimme) učiš. Ako pa najdeš, da nekteri med otroci nižje (alt) od visokega (diskant) glasa z unimi peti zna, ti je to znamenje, da bode dober pevec, dobra pevcinja, ker ima glavo za to. Naj več sposobnih najdeš med deklicami ali le malo jih je med timi, da bi mogle prav nižje (alt) peti, ter vsaka le višje sili; fantini ti bodo v kratkem te nadomestili, ki že naravno nižje pojejo. —

Nekteri pravijo, da ednoglasno petje ni lepo in je dolgočasno; temu ni taka, kadar jih 100 ali še več vkup poje, kakor se p. v nekterih cerkvah sliši, ne boš rekel, da to ni lepo.

5. Napev naj se *k pesmi prileže*.

Ako bi pesem žalostna bila, tudi viža ne sme vesela biti, če je pa pesem vesela, tak naj bode tudi napev itd.

Tako se šolska mladina v Borovljah peti uči. Kar me je skušnja izučila, sim si predvzel ljudskim učiteljem, ki Šolskega prijatla berejo, javno naznaniti in jih prositi, da bi mi po enakem potu priobčili, če li so drugih misel, ali pa, da kaj boljšega vedó.

Kdo je pomagal?

Dunej, poglavitno mesto našiga mogočniga cesarstva, ima s svojimi 34 predmesti vred 8400 hiš, v kterih blizo pol milijona ljudi prebiva. Mestni okrog znese skorej štiri nemške mile.

Kdo bi mislil, de v teh lepih ino imenitnih prostorih zraven nar veči bogastva pogostim nar veči revšina tiči! Zakaj pa vonder božja previdnost tako ravna? Ne baraj; Bog, kteriga sodbe nezapopadlive ino kteriga poti neizvedlivi so, da bogatinam ino imenitnežam perložnost, potrebnim v pomoč priti ino po delih milosti si zaklade za nebesa spravljati, zaklade, kterih po Jezusovi besedi rja ino molj ne konča, tatje ne izkopljejo ino ne vkradejo.

Nikolj ne bom pozabil mile pergodbe, kakor sim jo pred nekaj tedni v Solnogradskim časopisu (Correspondent) Nr. 158 str.

630 bral. V enim tistih Dunejskih predmest, kjer bolj vbožni stanujejo, je bilo oznanjeno, da bodo gibljive reči javno po dražbi razprodane.

Naznanenje je pred tamošnjo sodnico na črni tabli zapisano visilo. Vsakimu bravcu letega pisma je žalostna podoba vbožnosti živo pred oči stopila. Zavolj 12 goldinarjev dolga so nekiga revniga rokodeljca rubili, ino cena ponudja, karkolj je imel, od postelje, pletenine ino rokodeljskiga orodja — njegovih drugih rok, — z katerim je on ženo in otroke preredit, je bila komej 10 goldinarjev ino 14 krajcarjev cenjena.

Z globoko ranjenim sercom so siromaki ure čakali, v kateri bojo slednje, kar so gleštali, povabljeni kupci odnesli. Sedaj stopi imeniten sluga v gorno hišico, položi tri bankovce po 10 goldinarjev na mizo ino hitrej, ko se vbogi nepričakane sreče zavzamejo, odide. Oblačilo od vikše oblasti poslaniga pomočnika v nar veči potrebi so revni dobro poznali — imel je svetlo obleko, kakoršno strežaji naj vikšiga dvora nosijo. J. N. G.

Mavrica.

Na oblake še deževne	To je mavrica prekrasna,
Sončni žarek se razlije,	Ki po nebu je razpeta;
Sedem žarov se razgerne	Živi čud nam je stvarjenja —
Barv sedmerih lepote.	In sodnika nam obeta. A. P.

Listonoša.

* Iz Novečirkve na Stajerskem, Pretečenega mesca smo imeli v našej okolici skušnje v slovenskih šolah. Kot šolski prijatelj sem bil pri vseh pričujoč. Marskaj je naprej prišlo, kar mi je jako dopadlo, pa tudi marskaj, kar me jako zbolelo, kakor bi bil na samo ternje stopal. Doma pri *Noricerkei* smo vse v domačem jeziku odpravili. Otroci so, če ravno ne učeno vendar vse zastopno v materinskem jeziku odgovarjali. —

V *Vitenju* so si častivredni gospod kateket *Matth. Vrečko* z otroci mnogo prizadevali, nekoje le nemščine vajene so vendar po slovenskem izpitali, pa so tudi dobro zastopili. Otroci so prav gladko brali, pa žalibog! le nemško — h koncu so gospod kate-

ket lepo pesmico „zaperta ptičiča“ z otroci zapeli, nekogi so čversto i veselo peli, pa tudi žalostne glase smo vmes slišali. — V *Frankolah* so bili otroci izverstno podučeni v kristjanskem nauku, hvala visoko častivr. gosp. fajmostru, da so si v nar važnejšji reči toliko prizadevali. Tudi v ostalih predmetih so se otroci dobro odrezali, posebno v rajtanju iz glave, le nemške besede so semtertje blebetali, ki jih razumili niso. — Pri *Šent Martnu* v rožnej dolini se mi otroci nekoliko tverde glave dozdevajo, možebit še njih zmožnosti niso zbudjene, kar je v tem obziru na učitelju nar več ležeče. — V *Vajniku* so častivredni gospod kateket *Srednik* pokazali, kako se prav za prav katekizira. — Sokratički način, kojega so se pri svojem poduku deržali, so tako dobro izpelati vedeli, da smo jih prav radi poslušali. —

Gospod učitelj *Medred* so učence dobro podučili v slovnici pa žalibog! le nemškej. — V obče se večdel vse po starem kopitu ravna v naših šolah — slovenskih knjig nam manka; zmirom se nam naznanujejo, i kadar jih vpotrebujemo, se ne dobijo. —

Žager.

Drobtinčice.

* Visoko ministerstvo za bogočastje in uk je, kakor Dunajske novine pišejo, zaukazalo, da bi se nove šole tako vravnale, kakor duh sedajnega veka tirja, in dalej, da bi se nove šole le tedaj dovolile, ako ima učitelj narmanj 200 fl. sr. in podučitelj 100 rajn. sr. na leto gotovo odkazanih. —

* *Ljubljana*. Ministerstvo naukov naznani tukajnimu poglavarstvu, de vložnine ali štipendije se preparandam zdaj še ne morejo deliti, kakor je bilo že podrugič prošeno, de je pa ministerstvo perpravljeno na nasvet deželne šolske uradnije zares ubožnim pripravljancem kako pripomoč podeliti, ako se z vernočednostnim obnašanjem in posebno pridnostjo skažejo. (Z. D.)

* Visokočastitljivo Ljubljansko škofijstvo je v edinosti s slavnim deželnim šolskim vradnijstvom *Praprotnikovo* spisje perporočilo: učenikam za njih lastno zobraženje v slovenšini, za darilo učencam zlasti o izstopu iz šol, in posebno tudi za rabo odraslih v nedeljskih šolah. (Z. D.)